

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

**TALABALARNING RAQAMLI SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISH —
PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA.**

Ergasheva Xilolxon Muydinjonovna-

Raqamli savodxonlik va sun'iy intellekt kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada talabalarning raqamli savodxonligini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammosi sifatida tahlil etiladi. Raqamli savodxonlik tushunchasining nazariy asoslari, xorijiy va mahalliy tadqiqotlar natijalari hamda ularning o'zaro taqqoslanishi yoritilgan. Tadqiqotda raqamli kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari, konstruktivistik va kompetensiyaviy yondashuvlarning ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida oliy ta'limda raqamli madaniyatni shakllantirish yo'nalishlari tahlil qilingan. Muallif raqamli savodxonlikni talabalarda tanqidiy tafakkur, axborot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish omili sifatida baholaydi.*

Kalit so'zlar: *raqamli savodxonlik, raqamli pedagogika, axborot madaniyati, talaba, kompetensiya, raqamli tafakkur, innovatsion ta'lim.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается проблема формирования цифровой грамотности студентов как одно из актуальных направлений современной педагогики. Проанализированы теоретические основы понятия «цифровая грамотность», результаты зарубежных и отечественных исследований, а также педагогические подходы к развитию цифровых компетенций. Особое внимание уделено конструктивистскому и компетентностному подходам, а также вопросам внедрения цифровой культуры в систему высшего образования в рамках стратегии «Цифровой Узбекистан – 2030». Автор отмечает, что цифровая грамотность способствует развитию критического мышления, информационной культуры и социальной ответственности студентов.*

Ключевые слова: *цифровая грамотность, цифровая педагогика, информационная культура, студент, компетенция, цифровое мышление, инновационное образование.*

Annotation: *This article analyzes the issue of developing students' digital literacy as a pedagogical problem of modern education. It explores the theoretical foundations of digital literacy, examines international and national research, and compares global approaches with the educational context of Uzbekistan. The study highlights the pedagogical mechanisms of forming digital competence based on constructivist and competency-based approaches. Within the framework of the "Digital Uzbekistan – 2030" strategy, the paper discusses the formation of digital culture in higher education*

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

institutions. The author concludes that digital literacy is a key factor in fostering critical thinking, information culture, and social responsibility among students.

Keywords: *digital literacy, digital pedagogy, information culture, student, competence, digital thinking, innovative education.*

Bugungi globallashtirish davrida insoniyat hayotining deyarli barcha jabhalari raqamlashtirilmoqda. Ta'lim tizimi ham bu jarayondan mustasno emas. Shu sababli raqamli savodxonlikni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb muammolaridan biriga aylandi. Raqamli savodxonlik — bu nafaqat texnologik vositalardan foydalanish ko'nikmasi, balki axborotni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli manbalarni ajratish, axborot xavfsizligi va raqamli madaniyatni shakllantirishni ham o'z ichiga oladi (Gilster, 1997).

Tadqiqot obyekti sifatida talabalarning raqamli savodxonlik darajasi va uni rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar tanlandi. Tadqiqotning maqsadi — raqamli savodxonlikni shakllantirishning nazariy asoslarini tahlil qilish, xorijiy va mahalliy tajribalarni solishtirish hamda pedagogik yechimlarni asoslashdan iborat.

Raqamli savodxonlik atamasi ilk bor 1990-yillarda amerikalik olim Pol Gilster tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan. U bu tushunchani “raqamli texnologiyalar yordamida ma'lumotni izlash, baholash, yaratish va ulashish qobiliyati” deb ta'riflagan (Gilster, 1997). Keyinchalik bu tushuncha UNESCO (2021) tomonidan yanada kengaytirilib, “raqamli dunyoda faol va mas'uliyatli ishtirok etish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va munosabatlar majmui” sifatida izohlangan.

Mahalliy olimlar orasida A. Qodirov (2022) raqamli savodxonlikni “shaxsning o'zini o'zi anglash, ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyatli ishtirok etish va bilimlarni mustaqil ravishda yangilash imkonini beruvchi muhim kompetensiya” sifatida talqin etadi. Demak, raqamli savodxonlik — bu ta'lim jarayonining yangi sifat bosqichi, talabaning o'zini rivojlantirish mexanizmi va jamiyatda raqobatbardosh bo'lishining kafolatidir.

Bugungi kunda raqamli savodxonlik ta'lim sifatining muhim mezoniga aylanmoqda. OECD tomonidan amalga oshirilayotgan PISA (Programme for International Student Assessment) dasturi 2022-yildan boshlab “raqamli o'qish savodxonligi”ni ham baholash mezonlariga kiritdi. Bu esa ta'lim tizimining raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishdagi rolini yanada kuchaytiradi.

Masalan, Finlyandiya, Janubiy Koreya va Estoniya kabi davlatlarda raqamli savodxonlik maktabgacha ta'limdan boshlab tizimli ravishda shakllantiriladi (Vuorikari et al., 2022). Ular o'quv dasturlariga raqamli texnologiyalarni tanqidiy tahlil qilish, axborot xavfsizligi, media madaniyat va axloqiy me'yorlarni o'rgatishga qaratilgan modullarni joriy qilganlar.

O'zbekiston sharoitida ham bu yo'nalishda muhim qadamlar tashlanmoqda. Xususan, “Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasida ta'lim tizimini raqamlashtirish,

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

o‘quvchilar va talabalar o‘rtasida raqamli madaniyatni oshirish, shuningdek, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan (O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 2020).

Raqamli savodxonlikni shakllantirishda quyidagi pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega:

- **Konstruktivistik yondashuv.** Bu yondashuvga ko‘ra, talaba bilimni tayyor shaklda emas, balki mustaqil izlanish va faoliyat orqali egallaydi. Masalan, “digital project-based learning” (raqamli loyiha asosida o‘qitish) modeli bu jarayonni samarali tashkil etadi (Jonassen, 2021).

- **Kompetensiyaga asoslangan ta’lim.** Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuv asosiy o‘rinda turadi. Bu yondashuv talabaning faqat texnik emas, balki ijtimoiy, madaniy va axloqiy kompetensiyalarini ham shakllantirishni nazarda tutadi (Ferrari, 2013).

- **Metakognitiv yondashuv.** Talaba raqamli axborotni tahlil qilish, ishonchliligini aniqlash, o‘z fikrini asoslash va xulosa chiqarish qobiliyatiga ega bo‘lishi kerak. Bu esa “axborot madaniyati” tushunchasiga yaqin.

4. Xorijiy va mahalliy tajribalarni tahlil qilish

Xorijiy tadqiqotlarda (Livingstone, 2020; OECD, 2023) raqamli savodxonlikni o‘rgatishda integrativ va fanlararo yondashuvlar samarali ekanligi ta’kidlanadi. Masalan, Estoniyada raqamli kompetensiya barcha fanlarga integratsiya qilingan. Talaba har bir fan orqali axborotni izlash, tahlil qilish va taqdim etish ko‘nikmasini egallaydi.

Mahalliy olimlar — M. Yo‘ldoshev (2021) va Z. Abdugarimova (2023) — raqamli savodxonlikni o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi “raqamli kommunikatsiya madaniyati” orqali rivojlantirishni taklif etadilar. Ularning fikricha, raqamli savodxonlikni shakllantirish jarayoni axborot texnologiyalarini o‘qitish emas, balki ularni pedagogik maqsadlarda ongli va maqsadli qo‘llashni o‘rgatishdir.

Bugungi kunda ta’lim tizimida quyidagi muammolar mavjud:

1. Talabalarning raqamli texnologiyalarni tanqidiy qo‘llay olmasligi;
2. Internetdagi ma’lumotlar ishonchliligini baholash ko‘nikmasining pastligi;
3. O‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi yetarli darajada rivojlanmaganligi.

Bu muammolarni hal etish uchun:

- pedagoglarni raqamli pedagogika bo‘yicha qayta tayyorlash;
- ta’lim jarayoniga “raqamli refleksiya kundaligi”ni joriy etish;
- raqamli axloq va madaniyatga oid maxsus fanlarni o‘quv dasturlariga kiritish taklif etiladi.

6. 2020–2025-yillardagi yangi tendensiyalar

So‘nggi yillarda raqamli savodxonlikning rivojlanishi sun‘iy intellekt, AR/VR texnologiyalar va generativ platformalar (masalan, ChatGPT) bilan chambarchas bog‘liq. 2023–2025-yillarda UNESCO va OECD tadqiqotlarida “AI literacy” (sun‘iy intellekt

**FARZAND TARBIYASIDA OTA-ONALAR ROLI:
ZAMONAVIY PEDAGOGIK VA
PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR**
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

savodxonligi) raqamli kompetensiyaning yangi bosqichi sifatida e'tirof etilmoqda (UNESCO, 2024).

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida esa "Raqamli pedagogika", "Axborot madaniyati" kabi yangi fanlar joriy etilib, bu yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlar soni ortmoqda. Bu esa mamlakatda raqamli tafakkurga ega, yangilikka ochiq mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, talabalarning raqamli savodxonligini shakllantirish bugungi ta'limning strategik yo'nalishidir. Bu jarayon nafaqat texnik vositalardan foydalanish, balki axborot bilan ishlash madaniyatini, tanqidiy tafakkurni va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Raqamli savodxonlikni rivojlantirish:

- zamonaviy o'qitish texnologiyalarini joriy etishni;
- o'qituvchilarni raqamli pedagogika ruhida tayyorlashni;
- ta'lim mazmuniga axborot madaniyatiga oid elementlarni kiritishni talab qiladi.

Kelajakda bu yo'nalishda ilmiy izlanishlar davom ettirilishi, raqamli tafakkurni milliy ta'lim konsepsiyasiga singdirish zarur. Chunki raqamli savodxonlik — bu zamonaviy jamiyatda komil inson tarbiyasining yangi bosqichidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida farmon.
2. Abdukarimova, Z. (2023). Raqamli madaniyat va o'qituvchining axborot kompetensiyasi. Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti.
3. Qodirov, A. (2022). Raqamli kompetensiya va talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish masalalari. Toshkent: TDPU Ilmiy to'plam.
4. Yo'ldoshev, M. (2021). Oliy ta'limda raqamli pedagogika elementlari. "Pedagogika" jurnali, 4(2), 33–40.
5. Gilster, P. (1997). Digital Literacy. Wiley Computer Publishing.
6. Ferrari, A. (2013). DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe. European Commission.
7. Livingstone, S. (2020). Media literacy and digital citizenship in the 21st century. Journal of Media Education, 12(4), 45–59.
8. Jonassen, D. (2021). Designing Constructivist Learning Environments. Educational Technology Research and Development.
9. OECD. (2023). PISA 2022 Results: Learning in the Digital World. Paris: OECD Publishing.
10. UNESCO. (2024). AI Literacy for Education: Global Framework. Paris: UNESCO.
11. Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. European Union Publications.